

ENSV AMETIÜHINGUTE KESKNÕUKOGU JA
LOOMAKASVATUSE MINISTEERIUMI VÄLJAANNE

J. OTLOT

NÕUANDEID
INDIVIDUAALSELE
SEAKASVATAJALE

RK

„PEDAGOOGILINE KIRJANDUS“

TALLINN 1946

ENSV AMETIÜHINGUTE KESKNÕUKOGU JA
LOOMAKASVATUSE MINISTEERIUMI VÄLJAANNE

J. OTLOT

SIGNAALEKSEMPLAR

NÕUANDEID
INDIVIDUAALSELE
SEAKASVATAJALE

RK

„PEDAGOOGILINE KIRJANDUS“
TALLINN 1946

12835
A-16500

Individuaal-seapidamise tähtsus.

Toitlusolukorra kiireks parandamiseks, s. o. söögilaua rikastamiseks liha ja lihasaadustega, on vajalik sigade pidamine tööliste ja teenistujate individuaal-majapidamistes.

Liha produtseerimisel on seal, võrreldes teiste koduloomadega, rida paremusi, ja nimelt: siga on väga ruttu kasvav loom, tasub söötmist paremini kui teised koduloomad, annab kõrgeväärtuslikku liha ja on kõike-sööja.

Eriti viimane omadus on tööliste ja teenistuja seisukohalt väga tähtis, sest sea kaudu saab ära kasutada toidujätted, nagu kartulikoored, köögisolk ja muud, mis laualt järele jääb, sügisel juurviljapealsed, peened kartulid, kapsalehed jne., millel turuhinda ei ole, aga mida sea kaudu saab muuta kõrgeväärtuslikuks lihaks ja rasvaks.

Olgugi, et osa sööta ehk tuleb väljastpoolt oma majapidamist juurde muretseda, tasub siga selle kulu ja pidamisvaeva.

Hea hoole, natukese vaeva ja väikese kuluga kasvatame aastas ühe või kaks siga märkamatuult üles.

Vastavalt seasööda rohkusele või selle saamise võimalustele ja olenevalt ruumidest saame sigu kasvatada kas läbi aasta või ainult suvel. Suvine seapidamine on hõlpsam, siis ei ole tarvis soojapidavat sigalat. Viibimine värskes õhus ja päikese paistel on sea tervisele kasulik, söödabaas on suvise haljasrohu näol suurem, mis seapidamise märgatavalt odavamaks teeb, ja sügisel, kui hakkame siga nuumama, oleme rikkamad nuuma-söötade — kartuli ja teravilja poolest.

Põrsa saamine ja valik.

Et emisepidamine individuaal-majapidamistes on seotud suuremate raskustega, on põrsa saamine mõeldav teistest majapidamistest ostu teel.

Põrsad tõulistelt sigadelt on paremad kui tõututelt. Tõu-põrsas kasvab jõudsamini, tasub süüda paremini, kasutab hästi haljassööta ja annab väärtuslikuma liha.

Meil levinud kahe seatõu, s. o. inglisi- ja maatõu, vahel olulist vahet ei ole. On rohkem maitseasi, kas meeldivad kikk-kõrvalised või lontkõrvalised sead.

Kui on valiku võimalus, siis valime pesakonnast suurema, pikemakehalise, libedakarvalise ja rõngassabaga põrsa. Läiketa, sassis karv ja rippuv saba on kängujäänud ja tõbise põrsa tunnus. Liha jaoks kasvatamisel ei ole olulist vahet, kas peame emise või orika, eriti veel, kui on tegemist tõuliste sigadega, sest tõu-emisel möödub indlemine sageli välselt vaevalt märgatavalt ja indlemine algab alles 6 kuu ringis.

Kultpõrsaid tuleb kastreerida 4—6 nädala vanuselt.

Kastreerimine, kui seda toimetab asjatundja, ei ole ohtlik operatsioon; selleks tuleb pöörduda asjatundja poole, kes selle töö läbi viib puhtalt ja asjatundlikult.

„Suuri mune“ lasta kastreerida ainult loomaarstil.

On kombeks saanud põrsaid müüa 4 nädala vanuselt, s. o. kui põrsad juba süüda hakkavad. Selles vanuses vajab põrsas piima ja kui piima põrsale anda ei ole või on vähe, siis on kahtlemata kasulik vanem põrsas võtta, kes, nagu öeldakse, „piimast välja läheb“. Ka suuremise riisiko on vanemate põrsaste juures väiksem.

Söödad.

Oder seisab sigade söödana viljade hulgas esimesel kohal, eriti nuumsigade juures. Ka sobib ta hästi põrsastele oma maitsevuse poolest.

K a e r on teisejärguline nuumsea söödavili, kuna ta on rikas kestadest. Ta sobib aga hästi noorpõrsastele. Jahvatus olgu peen. Noorpõrsaste jaoks tuleb kaerajahust kestad välja sõeluda. Jahusegus noorpõrsastele võtta kaera $\frac{1}{2}$ osa.

R u k i s kui peamiselt inimtoit on sigade söödana vähem tarvilikul. Rukki söötmisel põrsastele juhtub tihti ka äpardusi. Jahusegusse sobib rukist nuumikutele kuni 50%, põrsastele 25%.

H e r n e s sobib teiste viljade segusse valgu % tõstmiseks umbes 10—15% määral. Hernejahu aga lõssi terves ulatuses ei asenda.

K a l a j a h u on väga valgurikas ja peale selle veel rikas mineraalainete, rasva ja vitamiinide poolest, mistõttu ta on meie väärtuslikumaid söödalisandeid nii noorpõrsastele kui ka kesikutele. Ta suudab suurepäraselt täita lõssi aset, andes isegi parema kasvuhoo, söödakasutuse ja odavama juurdekasvu kui lõss. Sööda mitmekesistamiseks ja valguprotsendi tõstmiseks lisada kalajahu viljajahule juurde 5—10%, lõssi täielikuks asendamiseks peekonseale umbes 250 g päevas.

L i h a j a h u sisaldab rohke valgu kõrval veel palju mineraalaineid ja rasva. Lihajahu on meie tähtsamaid valgurikaid sööte kala- ja hernejahu kõrval. Ta suudab täita rahuldavalt ka lõssi aset. Jahusegusse võtta teda valguprotsendi tõstmiseks 10—20%, lõssi asendamisel aga umbes 200—300 g päevas kesiku kohta.

N i s u k l i i d. Nuumsigade ja põrsaste jahusse pole soovitatav nisukliisid segada, kesikutele võib anda kuni 25% jahude hulgast.

K a r t u l on jahu ja lõssi kõrval meie sigade paremaid nuumasööte. Võõrdpõrsastele ei või palju kartuleid anda, sest kartul on nuumaomadustega, kuna kesikutele ja eriti nuumikutele on kartul asendamatu sööt. Kartulit sööta värskelt keedetult (eriti põrsastele). Kartuli väärtus suvel langeb, seepärast on soovitatav suvine seakartuli norm kevadel sileerida ja sööta suvel kartulisilona. Rikkiminevad kartulid tuleb kohe keeta ja sileerida, et neid söödaks päästa.

Juurvilja d. Peedid, kaalikad, porgandid ei anna nuumamisel võrdset efekti kartuliga; söödaväärtus on kartulist poole väiksem. Juurvilja söödetakse tavaliselt toorelt, sööda mitmekesisemaks ja mahlasemaks tegemise otstarbel peamiselt talvel. Juurvili seale on sama mis inimesele salat.

Täispiim on ainult põrsasööt. Täispiima antakse söömaharjutamiseks kui ka võõrutamise järel.

Lõss (kooritud piim) on meil tähtsamaid valkuisaldavaid sööte. Peale valgu sisaldab lõss rikkalikult mineraalaineid ja vitamiine. Lõss on kõigiti väga sobiv sööt igale sealiigile, eriti aga noorsigadele. Seasöödana lõssiga üheväärtuslik on puhas petipiim. Juustuvesi, kaseiinivesi, kohupiimavesi on lõssist poole väiksema söödaväärtusega ja sobivad rohkem vanematele sigadele. Noorpõrsastele ei sobi anda vadakut.

Rohtu (ja koplit) peeti varem vähem sobivaks seasöödana, kuid sõjaolukorras ja pärast sõda, kus mitmed söödad, nagu kartul, piim ja lõss, rohkem kasutamist leidsid inimtoiduna, tuleb rohtu ja koplit maksimaalselt kasutada lisaks põhisöötaidele ja asenduseks viljale; eriti vajalik on see kesikutele, mis oleks ettevalmistamiseks pärisnumale. Rohi on rikas valgu, mineraalainete ja vitamiinide poolest.

Noore ristikkeina ja lutserni hekslid, ristikkeina pebred ja ristikkeina aganad on küllalt väärtuslik sööt sigadele nuumale ettevalmistamiseks. Ristikkeina pebred vastavad väärtuselt kliidele.

Kõik toidujätted, mis laualt järele jäänud, kõlbavad sigadele, kuid tingimuseks on, et nad rikkiläinud ega ülearu soolased ei oleks.

Köögisolki kasutame vanematele sigadele.

Kartulikoored. Kartulid enne koorimist pesta ja koored keeta. Sobib anda kesikutele ja vanematele sigadele, samuti sobib anda juurviljakoori.

Nagu söödaplaanist nähtub, peab võõrdpõrsa söödaannus sisaldama piima kui valgusööta. Kui täispiima saamine raskesti teeb, siis võib seda asendada ainult hapendatud lõssiga,

Võõrdpõrsaste päevanormid ja kõhutäied.

Põrsa kõhutäis (1/5 normi 5 korda söötes)	4.—5. nädal			6.—7. nädal			8.—10. nädal		
	Täispiim	Jahu	Kartul	Täispiim ja lõss pooliti	Jahu	Kartul	Lõss	Jahu	Kartul
	200 g (1/5 l)	30 g (2 spl.)	10 g (ehk pisut)	300 g (1/3 l)	40 g (3 spl.)	15 g (pisut)	400 g (1/2 l napilt)	60—80 g (4—5 spl.)	20—30 g (pisut)

Märkused: 1) Jahu koosnegu odrajahust ja sõelutud kaerajahust, millele on soovitatav lisada 10% kas kala-jahu, lihajahu või hernejahu ja 5% söödakriiti.

2) Piim ja lõss — korralikult puutünnis soojas ruumis hapendatud.

3) Kartul — värskelt keedetud või tervetena lahtiselt teiseks päevaks hoitud.

hiljem lõssi asemel vahel vadakuga. Kasutades korralikult hapendatud lõssi, pole künade pesemine suuremate põrsaste juures enam oluline. Küll on see möödapääsematult vajalik rõõsa piimaga söötmisel ja siiski tekivad viimasel juhul raske surmavad kõhulahtisused ja maksahaigused.

Mineraalide aset täidavad tuha- ja söekast põrsasulustuhnimiseks. Kui mineraalsööte — söödakriiti, kondijahu ja fosforhaput lupja käepärast oli, ei pandud tuha andmisele suuremat rõhku. Tuhk pole aga siiski päris tühine asi. Siga kui kõikisööja suudab tuhas leiduvatest mineraalainetest — lubjast ja fosforist — omastada teatava osa oma kondikava jaoks, samuti näib olevat sea tervisele väga tähtis tuha leeline reaktsioon.

Et vältida põrsastel verevaesust ja nõrkust ning haigus-tele vastuvõtlikkust, tuleb pidevalt kuni 5 nädala vanuseni anda suhu rauavitrioli 1⁰/₀-lise vesilahuna, s. o. 10 g ühe liitri vee kohta, 1 kord päevas 1 spl.

Kesikute söötmine talvel.

Põrsa söötmine kuni 12, isegi 14 nädala vanuseni peab olema tugev, mingisuguseid järeleandmisi ülaltoodud päevanormidest ei või lubada ka piima ja lõssi suhtes, välja arvatud, kui piima on võimalik asendada kala- või lihajahuga.

Igasugune kärpimine põrsa söödanormides mõjub väga halvasti edaspidise kasvuhoo ja tasuvuse peale — kokkuvõttes ei ole siinkohal õige kokkuvõtteid.

Normid kesikutele on järgmised:

S ö ö d a d	3.—4. kuuni	4.—6.—7. kuuni
Lõss	2,5—3 l	2,5—3 l
Jahu	0,5—1 kg	1 kg
Kartul	1—2 kg	3 kg
Aganad, hekslid .		
Haljassilo	1 kg	1—1,5 kg

M ä r k u s: Sööda vähesuse puhul võiks 4—7 kuu vanustele kesikutele jahu olla isegi 0,7 kg, kartuleid 2 kg ja haljassilo 2—3 kg päevas, mis puhul võiks loota 400—500 g juurdekasvu päevas.

Kesikute söötmine suvel.

Kesikute söötmine suvel värskel rohu või kopli kasutamisega on heaks ettevalmistuseks nuumale. Värsket rohtu võiks kasutada kuni 20%. Päevanorm oleks järgmine:

rohtu kuni	5 kg,
lõssi	3 l,
jahu	1 kg
keedetud kartuleid või	
kartulisilo	2 kg.

Parim rohi on noor ristikhein, lutsern, noor vikikaer, kuna harilik karjamaa- ja peenrarohi on väiksema väärtusega.

Olenevalt rohu väärtusest, jälgides sea toitumist ja kasvuhoogu, võib söödanappuse puhul teistes söötades väikest kärpimist teha, kuid peab ütlema — liigne näljutamine pole kasulik.

Ettevalmistus-nuuma eelistamine pidevale nuumale näib olevat õigustatud füsioloogiliselt kui ka majanduslikult.

Koresööda andmine nii talvel kui ka suvel peab lõpetama enne nuuma lõppu 90—100 kg juures, et jõusöötaga saavutada veel suuremat kasvuhoogu ning parandada liha ja peki omadusi, mis koresöödal on tavaliselt pehmevõitu.

Nuumikute söötmine.

Kesikute söötmisele järgneb nii talvel kui ka suvel päris nuumamine. Vahe seisab selles, et kesikute söötmine oli nõrgem ja rohkem koreda söödaga, nagu talvel haljasilo, hekslid, aganad, juurvili ja suvel rohi.

Nuumamine algab tavaliselt üle 100 kg eluskaalu juures.

Normid lõppnuumamisel on päevas:

jahu	1 — 1½ kg,
lõssi	2 — 3 kg,
kartuleid isu järgi (tavaliselt on see 3,5—6,0 kg piirides).	

Erilist tähelepanu väärib sööda koostis:

1 kg viljajahu,
0,2 kg kalajahu,
isu järgi (7 kg) kartuleid.

Selle sööda juures on saadud head juurdekasvu, 634 g päevas. Katsetel on selgunud, et 200 g kalajahu on parem kui 4,5 kg lõssi ja et kalajahu kokku päevas ei tarvitse olla üle 200 g.

Jälgides toodud söödanorme, võib tähele panna, et alates põrsastega ja lõpetades nuumikutega on kõikidesse normidesse sisse võetud piim ja lõss. Piim ja lõss kui valgurikas sööt peavad rahuldama seda vajalikku valgutarvet, mis sead peavad saama, et neil oleks hea kasvuhoog ja söödakasutus. Põrsastel ja noortel sigadel on vajadus sellise sööda järele eriti suur.

Töölise ja teenistujate individuaal-majapidamistes, kus piima või lõssi on vähe või ei ole sugugi, tuleb leida võimalusi, millega seda asendada. Nagu juba eespool märgitud, asendab kalajahu ja lihajahu lõssi täielikult ja hernejahu osaliselt.

Valgusöötadeks, mis osaliselt asendavad piima või lõssi, on järgmised:

1. Haljassööt: niidetult ja hekseldatult või rohu-koppel. Siga peab rohtu sööma lisaks põhisöödale ja asenduseks viljale. Noor rohi, eriti ristikhein ja lutsern, on toitev ja valgurikas. Ta mitte ainult ei hoia seakaalu, vaid annab ka juurdekasvu.

2. Kadak on valgusööt. 10 l vadakut + $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ kg vilja rahuldab juba vanematel nuumikutel valgunõude.

3. Heinapebredsiga dele. Parema on heinapebreds jahvatada. Ristikuga ja lutserni pebreds väärtus vastab kliidele. Soovitav on ristikuga ajada läbi peksumasina, et rohkem pepri saada.

4. Segasilo haljassöödist ja kartulist. Segasilo valmistamise ülesandeks on valguvaeseid kartuleid ja juurvilja teha valgurikkamaks, samuti soodustada valgu-

rikka haljassööda sileerimist. Segasilo valmistatakse 2—3 osast kartuleist + 1 osast haljastest ristikuheksleist. Segasilo nuumaefekt oli katsetel parem kartuli omast. Võit seisab ühest küljest paremas sööda kasutamises, teisest küljest sigade söödabaasi suurendamises.

5. Kunstlikult kuivatatud haljassööt. Võib kuivatada noort ristikut, lutserni, hernevikisegatist, kartulipealseid, juurviljalehti jne. Kuivatamine sünnib partel, lahtistes kuurides, pööningutel või selleks ehitatud erikuivatistes. Saadakse valgurikas sööt, mille seeduvus seejuures on küllalt suur. Võib sööta kuni 500 g päevas vilja asemel.

Toorvalkude määr kunstlikult ja tavaliselt kuivatades:

	Kunstlikult kuivatades	Tavaliselt kuivatades
Lutsern	21,0	10,7
Seradella	22,0	10,0
Niidurohi	13,0	7,0

$\frac{1}{4}$ -ha lutsernipõld annab kunstlikult kuivatamise puhul 10 korda rohkem toorvalku kui samasuur odrapõld. Need arvud näitavad, et haljasrohu kunstliku kuivatamise läbi saame väga head ja valgurikast sööta sigadele, mis peaks väärima erilist tähelepanu. Töölis-teenistujate majapidamistes ei tohiks 1 või 2 sea jaoks rohu kuivatamine sarnasel teel raskusi tekitada.

6. Kaunviljade kasvatamisest. Herne- ja oajahuga saame osaliselt ka lõssi asendada, s. o. valgutarvet rahuldada. Soovitav on kasutada kaunviljajahu koos lõssiga või kalajahuga.

7. Kala ja kartuli silo. Väga otstarbekohane on praak-kalu ja kalajätteid ühes kartulitega sileerida. Seda võimalust peaks rannarahvas kasutama, et hooaegadel, kui praak-kalu ja kalajätteid on, neid säilitada pikema aja peale.

Eriti hea silo saadi, kui 100 osa kartulite hulka segati 12 osa kalu (ka kalajätteid). On kaks valmistamise moodust:

1) toored kalad purustatakse kas või hakkkrauga ja segatakse värskelt aurutatud kartulitega; 2) keeta kalad või kala-jätted koos kartulitega, segada ja sileerida. Konservid on peaaegu üheväärsed.

Nagu eeltoodust näha, on võimalusi sea valgutarve rahuldamiseks piima ja lõssi kas täielikult või osaliselt asendada.

Tähelepanu väärivad Nõukogude Liidu professori P. N. Serebrjakovi katsed heinajahu söötmisega sigadele suuremal määral.

Sõjaolukorras on prof. P. N. Serebrjakov katsetanud suuremate annuste heinajahu söötmisega sigadele. On saadud häid tulemusi heinajahu söötmisega, kusjuures heinajahu hulka on suurendatud kuni 60%⁰-ni söödaväärtusest. Jahu võib valmistada kuivatatud ristikut, lutsernist ja viki-kaera gust ja teistest heintest.

Heade tagajärgede saavutamiseks on eeltingimuseks:

- 1) ühes heinajahuga tuleb sööta suuremal hulgal mahlaseid sööte — juurvilja, kartuleid ja silo;
- 2) sea söödaratsioon peab sisaldama tarvilikul määral teravilja, ilma teraviljata ei anna söötmine häid tagajärgi;
- 3) üleminek sellele söötmissviisile peab sündima pikema aja jooksul; söödahulgad korruga andmiseks peavad olema väiksemad, kuid söötmisskorrad sagedamad;
- 4) et häid tagajärgi saavutada, on tähtsamaks eeltingimuseks veel, et sea sööt peab olema mitmekesine.

Neist eeltingimustest lähtudes on välja töötatud söödaratsioonid sigadele.

On ette nähtud söötmise korrastus: hommikul silo, lõunal heinajahu mahlakate söötadega ja õhtul koresöötade, mahlakate söötade ja jahude segu.

Sööta tuleb 3, kuid veel parem 4 korda päevas. Söötade ettevalmistamine peab sündima nende peenendamise, aurutamise, hapendamise ja pärmkäärimise teel.

Kõrvaltingimuseks heade tagajärgede saavutamiseks on veel sigade korralik pidamine (igapäevane jalutus, sigade puhtalt hoidmine jne.).

Söötmisskatsetel on selgunud, et 1 kg heinajahu hoidis kokku 0,8 kg teravilja.

See näitab, et selle uue söötmissviisiga on võimalik kokku hoida suured hulgad jõusööta, kui tarvitada sealjuures rikalikult mahlaseid sööte, nagu iga liiki juurvilja, kartuleid, haljassööta ja silo.

Mõnede söödaratsioonide näiteid:

Sigade liigid	Heinajahu kg	Silo kg	Kaerajahu kg
Vöördpörsas	1,1	1,4	1,1
Kesikud	2,0 — 2,8	1,9 — 2,2	1,2 — 1,5
Tiined emised	3,6	3,5	2,2
Imetavad emised	2,7 — 3,0	3,5	2,7 — 3,0
Sugukuldid	2,2	3,5	3,0
Nuumsead (lõppnuumal) .	1,8	3,4	3,2

Otstarbekohaselt korraldatud seasulg sõnnikulaudas.

Küna on pealt 40—45 sm lai, seapoolne küljelaud on hästi längus. Küna otste külge on naelutatud püstloodis kõrvalpuud (lauad) ja viimaste külge (väljapoole) ristloodis lauad (pikemad kui küna), mis moodustavad sulu ees aia. Alumine laud on küna äärtest 7—10 sm kõrgemal. Küna põhja alla

naelutatakse kaks kõva lauaserva ja nende peale küna ette paar vana lauatükki põrandaks sea esimeste jalgade alla.

Kirjeldatud küna paremused on: 1) küna puhastada ja toitu ette valada on kerge; 2) küna ei liigu paigast (ei lähe ümber); 3) põrand takistab siga sõnnikut künasse tuhnimast (küna on alati puhas); 4) siga ulatab põrandalt hästi küna juurde; 5) seistes laua otstega kahe teiba vahel (üks ulatub laeni) on küna ühes aia ja põrandaga hõlpsasti kõrgemale tõstetav.

Söödaannus olgu paks, pudrutaoline.

Vedelal, supisarnasel söödal on järgmised puudused: siga vajab janu kustutamiseks eriti talvel väga vähe vett ning on sunnitud temale antava veehulga „ära larpima“ ainult selle tõttu, et sinna on segatud jahud ja muud söödad. Magu täidetakse veega ja siga ei saa organismile tarvilikul määral toiteaineid. Vedel sööt näritakse puudulikult läbi. Suur veehulk teeb seedemahlad lahjaks, venitab mao ja soolikad välja. Väljavenitatud seede-elundid ei suuda korralikult oma ülesandeid täita. Kõige selle tagajärjel väheneb sea juurdekasv, liha muutub vedelaks, käsnaseks.

Tuleb veel arvesse võtta seda, et pudrutaolise söödaga toitudes teevad sead vähem virtsa ja saavad rahulikult kuiva aseme peal magada.

Joogiks tuleb isu järgi anda puhast vett.

Sigade söötadest tuleb ainult kartuleid keeta.

Keedetud kartuleid kasutavad sead paremini kui keetmata kartuleid ja see tasub keetmise vaeva ausasti. Tiisikushaigete lehmade piim tuleks keeta, kuid et meiereides piim niikuinii pastöriseeritakse, siis jääb ka see ära. Siga kasutab teisi sööte (mitte rikki länuid) toorelt paremini kui keedetult, sest keetmisel läheb osa toiteaineid kaotsi ja sööt muutub raskemini seeditavaks.

Söödaannus ei tarvitse soe olla, vaid paras leige ja mitte nii külm, et siga külmetama hakkaks. Soojalt söötes muutuvad sead õrnemaks ja võivad kergemini haigestuda.

Sea söödatarvet vähendab soodne ümbruskonna temperatuur.

Taanis on katseid tehtud suure hulga sigadega (2500 siga), et selgitada, millal siga rohkem sööta tarvitab, kas talvel või suvel. Suvel tarvitavad sead läbisegi 11% võrra vähem sööta 100 kg juurdekasvuks kui talvel. Nuumsigade lauda parajaks temperatuuriks loetakse 10—15°.

Rahutu olek mõjub sea juurdekasvule vähendavalt.

Sea rahutu oleku kutsub esile söötmissaegadest mittekinnipidamine, tühi kõht, halb, niiske ja virtsane ase, toores ümberkäimine, väsitav liikumine. On kindlaks tehtud, et juba ainult looma seismisel on lihaste pingutuse tagajärjel söödatarve $\frac{1}{3}$ võrra suurem kui puhkamisel (lamamisel).

Kas suuremaid nuumsigu sööta 2 või 3 korda päevas?

See tähendab, kas päevane söödaannus jagada kaheks või kolmeks. Praegusel tööjõupuuduse ajal on see küsimus majapidamistöörde ratsionaliseerimise ja vähendamise seisukohalt väga tähtis.

Katsed näitavad, et 100—160 eluskaalu kg vahel võib nuumikuid äparduseta sööta kolme korra asemel kaks korda, s. o. hommikul umbes kell 6 ja õhtul kell 6, ning lõuna vahele jätta. Päevane norm tuleb siis jagada kahe korra peale.

Tähtsamaid sigade haigusi.

Põrsaste kõhulahtisus.

Põrsaste suure surevuse peapõhjuseks on põrsaste kõhutõbi. Tähelepanekute järgi esineb ta mitte niivõrd 1., 2. ja 3.

nädalal, kuivõrd 4. ja 5. nädalal, s. o. kui põrsad juba hakka-
vad saama lisa sööta.

T u n d e m ä r g i d: esimesel, sageli ka teisel haiguspäeval põrsad imevad ja söövad, kolmandal ja neljandal päeval kaob isu, põrsad jäävad loiuks, kõhust tühjaks, nahk muutub tuhmiks, harjas on sassis, päraka ümbrus ja saba määrdunud, sulg haiseb, roe on muutunud kollaseks ja vedelaks.

P õ h j u s e d: Kõhutõve põhjusi on palju. Tähtsamad neist on külm ruum, niiske ase, läbitõmbav tuul, poolhapu lõss, käärimaläinud kartulipuder või muu rikkiläinud sööt, liiga varajane võõrutus, ema indlemine, verevaesus jne.

R a v i: Nõrgakujulise kõhutõve puhul aitab lihtne kodune rohi: söödakriiti 9 osa + kreoliini 1 osa, lisaks vähe vett pudruks segamiseks. Seda putru panna puupilpaga põrsale suhu üks suutäis korraga 2—3 korda päevas. Teistest rohtudest on head: tammekoore- (ka pajukoore-) tee, parkhape, salitsüülhape, opiumi tinktuur (5—10 tilka), metüleensinise vesilahus (1:1000), tannalbiin, lihasüsi jne. Söödanormi tuleb vähendada $\frac{1}{2}$ — $\frac{1}{4}$ peale.

P õ r s a s t e m a k s a h a i g u s .

Põrsaste maksahaigus on halvemaid haigusi, mis esineb kõikjal ja nõuab palju ohvreid.

T u n d e m ä r g i d: Päris terved põrsad loobuvad järsku söögist, vaevlevad sulus, otsides aset sulu nurkades, vahel muutuvad kõrvad ja kõhualused siniseks; põrsad lõpevad juba esimesel või teisel haiguspäeval. Lahkamisel näeme, et maks, mis tervel seal on ühtlase pruuni värvusega, on muutunud kirjuks, vahel sileda, vahel krobelse pinnaga.

Maksahaiguse põhjuseks peetakse söötade riknemist, käärimist, hallitust, piima müredust jne., mille eest tuleb hoiduda.

R a v i: Haigestunud põrsas enamasti ei parane — järgneb surm. Soovitav on anda kalomeli 0,5 — 2 g koos jahupudruga keelele, või metüleensinise vesilahust. Söötade muutmine ja rikkiläinud söötade kõrvaldamine on mõistetav.

Rahhiit.

Tundemärgid: 2—3 kuu vanusel seal kaob hea söögiisu, vahel seltsib kõhulahtisus. Jalad muutuvad ebaloomulikult kõveraks ja jätkude juurest jämedamaks. Ka selgroog võib muutuda nõgusaks või kүүrakaks, isegi nina võib muududa jämedamaks ja kõveraks. Lonkamine ja jalutuks jäämine on sagedamaid tundemärke.

Põhjused: Peapõhjuseks on mineraalsöötade mitteandmine noorele seale või selle vähene andmine, mineraalsöötade hiline mine ja ühekülg sus. Päikesepaistest, mullatuhnimisest ja vabast liikumisest ilmajäämine võib põrsastele tuua rahhiidi. Kaasa aitab rohke kartuli söötmine noorelt, mida meil väga praktiseeritakse.

Ärahoidmine: Põrsastele peab söötma mineraalsööte. Väikestele põrsastele on soovitav anda selleks toorkondijahu, osalt kalajahu. Vanematele põrsastele (10.—12. nädalast peale) tuleb sööta tavalisi mineraalsööte vaheldumisi: 3 nädalat järjest söödakriiti ja 1 nädal vahele fosforhaput lupja.

Mineraalsööta tuleb anda sigadele alla 50 eluskaalu kg 5 g iga kg sööda kohta ja üle 50 eluskaalu kg 2 g iga kg sööda kohta. Põrsastele on vajalik liikumine väljas värske õhu käes.

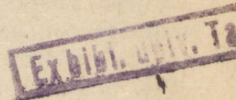
Ravi: Ravida õnnestub ainult lonkamist ja jalutuks jäämist. Rahhiidi rohtudeks on rohke kriidi, fosforhapu lubja, veel parem kloorkaltsiumi andmine. Esimesi antakse 1 spl. päevas, viimast 20⁰/o-lise vesilahusena kuni väike õlleklaasitäis päevas koos söödaga. Kui need kodused abinõud ei aita, tuleb pöörduda loomaarsti poole.

Sigade punataud.

Esineb rohkem suvekuudel. On nakkushaigus.

Tundemärgid: Siga loobub söögist, teisel või kolmandal päeval ilmuvad kehale kas rebitud või neljanurgelised, nahast natuke kõrgemad punased plekid. Palavik tõuseb 41°.

Haiguse põhjustajaks on punataudi pisik.

R a v i : Punataudi ravi allub otseselt loomaarstile, kes süstitib seerumit, mis aitab alati, kui arst kutsutakse rutuliselt. Kuni loomaarsti tulekuni anda palaviku vastu viina ($\frac{1}{4}$ l), kanget oakohvi või pisut kreoliini-vett (3% — õlleklaas).

Soolamürgitus sigadel.

Esineb sageli köögijätete söötmisel, samuti soolvee lisandamisel söödasse.

T u n d e m ä r g i d : Perioodilised krambid, mille juures siga taganeb sulunurka, kukub maha, suust tuleb vahtu. Temperatuur on normaalne või väikese tõusuga (alla 39,5°).

Arstimiseks pakkuda palju piima ja vett joogiks, teha korduvalt klistiiri, anda viina (1—2 õlleklaasi) või kanget oakohvi krampide vaheajal.

Soolaseid supipärasid antagu vähehaaval — lahjendatult.

Täid sigadel.

Seatäi on must lutikasuurune täi.

Täide hävitamine võetagu ette aeg-ajalt, kui neid tekib. Selleks võib sigu pesta kreoliini-veega. Selle järel koristada, puhastada ja desinfitseerida ruumid.

Täirohtudest võiks soovitada: 1) ordoviini koos masinaõliga pooleks; 2) petrooleumi 1 osa + masinaõli 2 osa. Sead määrada sellega kokku.

Rohtude andmise viise.

Ilma vastavate abinõudeta on suurematele sigadele eriti vedelate rohtude sisseandmine tülikas.

Peab olema seanina silmus ja rohuandmise sarv.

1. Seanina silmus tehakse pesunööri jämedusest nõörist umbes 1 m pikkune. Ühte otsa tehakse aas, millest teine ots läbi pistetakse, ja silmus ongi valmis. Veel parem on aasa asemel kinnitada raudrõngas, läbimõõduga 2—3 sm, millest nõöri teise otsa saab läbi pista.

2. Rohuandmise sarv on harilik lehmasarv. Paremp, kui ta on kõver. Sarv peab olema seest tühi. Peenest otsast lõikame tüki maha, puurime augu otsa ja arsti-riist on valmis.

Rohtude sisseandmine sünnib järgmiselt:

Paneme seale silmuse pealmisse lõuga, selleks silmust vastu sea lõua-avaust hoides, hoiame end sea tagakeha poole ja pingutame natuke silmust, siga võtab selle ise suhu. Nüüd tõmbame silmuse kinni.

Kahekesi rohtu sisse andes hoiab üks nõõrist kinni ja kergitab sellega sea pea üles, kuna teine pistab sarve suhu (kõppast sisse) ja valab rohu läbi sarve seale kurku. Mida rohkem siga sarve närib, seda paremini rohi kurku voolab ja alla läheb. Üksinda rohtu andes tuleb silmus sulu külge kinni siduda, nii et pea kõrgemale jääb.

Pudrutaolist rohtu andes tuleb siga samuti silmustada ja puupilpaga rohi võimalikult kaugemale keele pärale panna. Niikaua kui siga ei ole rohtu veel alla neelanud, ei või teda silmusest vabastada.

Põrsastele ja väiksematele sigadele saab rohtu anda, kui üks võtab seal esimeste jalgade tagant ümbert kinni ja ta istukile tõmbab, hoides teda nii, et jalad endast väljapoole jäävad, ja teine annab rohtu sisse.

Sisukord.

Individuaal-seapidamise tähtsus	3
Põrsa saamine ja valik	4
Söödad	4
Võõrdpõrsaste päevanormid ja kõhutäied	7
Kesikute söötmine talvel	8
Kesikute söötmine suvel	9
Nuumikute söötmine	9
Valgusöödad, mis osaliselt asendavad piima	10
Nõukogude Liidu prof. P. N. Serebrjakovi katsed heinajahu söötmi- sega sigadele	12
Otstarbekohaselt korraldatud seasulg sõnnikulaudas	13
Söötade ettevalmistamisest	14
Temperatuuri ja rahutu oleku mõju	15
Kas sigu sööta 2 või 3 korda päevas	15
Tähtsamaid sigade haigusi	15
Rohtude andmise viise	18

Vastutav toimetaja O. Kulli.

Ladumisele antud 27. V 1946. Trükkimisele antud 19. VI 1946. Trüki-
arv 5200. Paber 56:79, 1/16. Trükipoognaid 1,25. Trükitähti trüki-
poognas 34 656. Arvutuspoognaid 1. MB-03381. Tellimise nr. 628.
Trükikoda „Punane Täht“, Tallinn, Pikk 54/58.

На эстонском языке.
И. Отлот. Свиноводство.

TÜ RAAMATUKOGU

10300014350153

Hind Rbl. 1.—

A-16500